

## UPSC CSE 2022 MAINS PAPER 7 SEPTEMBER 25, 2022 SANSKRIT OPTIONAL PAPER-II QUESTION PAPER

द्वितीयं प्रश्नपत्रम् / Paper II  
साहित्यम् / LITERATURE

समय : होरात्रयम् (घण्टा-त्रयम्)

Time Allowed : **Three Hours**पूर्णाङ्काः : **250**Maximum Marks : **250**

## प्रश्नपत्र-सम्बन्धिताः विशेषनिर्देशाः

कृपया प्रश्नोत्तरलेखनात् पूर्वं निम्नलिखितनिर्देशाः सावधानतया पठनीयाः

खण्डद्वये विभाजिताः अष्टौ प्रश्नाः ।

परीक्षार्थिभिः पञ्चैव प्रश्नाः समाधेयाः ।

प्रथम-पञ्चमौ प्रश्नौ अपरिहार्यौ । अवशिष्टेषु प्रश्नेषु त्रयः प्रश्नाः समाधेयाः । प्रतिखण्डम् एकः प्रश्नः अवश्यं ग्रहणीयः ।

प्रश्नानां तद्भागानां वा मूल्याङ्काः प्रश्नस्थले एव निर्दिष्टाः ।

चतुर्थ-पञ्चम-षष्ठप्रश्नाः संस्कृतभाषायां देवनागरीलिप्या समाधेयाः । अवशिष्टप्रश्नानामुत्तरं संस्कृतभाषायां देवनागरीलिप्या अथवा परीक्षाप्रवेश-प्रमाणपत्रे स्वीकृतया कयाचिद्भाषया प्रदेष्टव्यम् ।

प्रश्नोत्तरार्थं निर्दिष्टा पदानां संख्या परिपालनीया ।

यदि प्रश्नोत्तरपुस्तिकायां कोपि पृष्ठः अंशो वा रिक्तः (अलिखितः) स्यात्तर्हि तत्र स्पष्टरूपेण व्युत्पासचिह्न (x) विधेयम् ।

प्रश्नक्रमानुसारमेव क्रमेण प्रश्नोत्तराणि प्रदेयानि । न चेत् अंशतः प्रदत्तं प्रश्नोत्तरमपि संपूर्णप्रश्नोत्तरवत् परिगणितं भवेत् ।

## Question Paper Specific Instructions

**Please read each of the following instructions carefully before attempting questions :**There are **EIGHT** questions divided in **TWO SECTIONS**.Candidate has to attempt **FIVE** questions in all.Questions No. **1** and **5** are compulsory and out of the remaining, **THREE** are to be attempted choosing at least **ONE** question from each section.

The number of marks carried by a question / part is indicated against it.

Questions No. **4**, **5** and **6** must be answered in **SANSKRIT** and the remaining questions must be answered either in **SANSKRIT** or in the medium authorized in the Admission Certificate. Answers written in **SANSKRIT** must be in Devanagari script.

Word limit in questions, wherever specified, should be adhered to.

Any page or portion of the page left blank in the Question-cum-Answer Booklet must be clearly struck off.

Attempts of questions shall be counted in sequential order. Unless struck off, attempt of a question shall be counted even if attempted partly.

## SECTION A

- Q1. अधोनिर्दिष्टानां विषयाणां पर्यालोचनं सोदाहरणं प्रत्येकं सार्धशतेन (150) शब्दैः विधीयताम् :** **10×5=50**
- (a) “तावद् भा भारवेर्भाति यावन् माघस्य नोदयः” — इति मतस्य याथार्थ्यं सयुक्तिकं सोदाहरणं च प्रतिपाद्यताम् । 10
- (b) “नैषधं विद्वदौषधम्” — मतमिदं सयुक्तिकं सोदाहरणं च समीक्ष्यताम् । 10
- (c) “हृदयवसतिः पञ्चवाणस्तु बाणः” — इत्येतन्मतं सयुक्तिकं सोदाहरणं विशदयताम् । 10
- (d) “क इह रघुकारे न रमते” — इति वचसः आशयो सोदाहरणं विव्रियताम् । 10
- (e) “दण्डिनः पदलालित्यम्” — इति मतस्य सार्थक्यं दण्डिविरचितग्रन्थदृष्ट्या निरूप्यताम् । 10
- Q2. अधोनिर्दिष्टानां विषयाणां सारगर्भितां समीक्षां कुरुत :** **15+15+20=50**
- (a) गीतायां प्रतिपादितं भक्तियोगं सविस्तरं वर्णयत । 15
- (b) कौटिलीयार्थशास्त्रस्य वर्तमानकालिकम् उपयोगित्वम् अस्ति न वेति सयुक्तिकं समीक्ष्यताम् । 15
- (c) ईशोपनिषदि प्रतिपादितः ज्ञानकर्मसमन्वयो निरूप्यताम् । 20
- Q3. अधस्तात् निर्दिष्टानां विषयाणां समीक्षा विधेया :** **15+15+20=50**
- (a) मृच्छकटिकप्रकरणे वर्णितं समाजचित्रं सविस्तरं सोदाहरणं प्रतिपाद्यताम् । 15
- (b) “स्वप्नवासवदत्तस्य दाहकोऽभून्न पावकः” — इत्युक्तिं सयुक्तिकं विशदयत । 15
- (c) अभिज्ञानशकुन्तलनाटकस्य चतुर्थाङ्कस्य विशेषत्वम् उपादेयत्वं च सविस्तरं प्रतिपादयत । 20
- Q4. अधस्तनानां विवेचनं संक्षेपेण संस्कृतभाषयैव देवनागरीलिप्यामेव च कर्तव्यम् :** **15+15+20=50**
- (a) मेघदूतस्य पूर्वमेघे मेघस्य गमनमार्ग-वर्णनावसरे बाह्यप्रकृत्याः सौन्दर्यजातं यथा चित्रितं तत् सोदाहरणं सविस्तरं प्रकाशयत । 15
- (b) “जयदेवप्रणीते गीतगोविन्दे मधुरकोमलकान्तपदावल्या भक्तिरेव साधिता” — इति वचनं सयुक्तिकं समालोचयत । 15
- (c) पञ्चतन्त्रस्य परिचयं प्रदाय संस्कृतकथासाहित्य-जगति तस्य अवस्थानम् उपादेयत्वं च वर्णयत । 20

## SECTION B

Q5. नागराक्षरैः संस्कृतभाषया प्रत्येकं सार्धशतेन (150) शब्दैः व्याख्यायताम् :

10×5=50

- (a) क सूर्यप्रभवो वंशः क चाल्पविषया मतिः ।  
तितीर्षुर्दुस्तरं मोहादुडुपेनास्मि सागरम् ॥ 10
- (b) अथवा कृतवाग्द्वारे वंशेऽस्मिन् पूर्वसूरिभिः ।  
मणौ वज्रसमुत्कीर्णे सूत्रस्येवास्ति मे गतिः ॥ 10
- (c) यं सर्वशैलाः परिकल्प्य वत्सं मेरौ स्थिते दोग्धरि दोहदक्षे ।  
भास्वन्ति रत्नानि महौषधीश्च पृथूपदिष्टां दुदुहूर्धरित्रीम् ॥ 10
- (d) निसर्गदुर्बोधमबोधविकल्पाः क भूपतीनां चरितं क जन्तवः ।  
तवानुभावोऽयमवेदि यन्मया निगूढतत्त्वं नयवर्त्म विद्विषाम् ॥ 10
- (e) विशङ्कमानो भवतः पराभवं नृपासनस्थोऽपि वनाधिवासिनः ।  
दूरोदरच्छद्मजितां समीहते नयेन जेतुं जगतीं सुयोधनः ॥ 10

Q6. अधोनिर्दिष्टानां व्याख्या नागराक्षरैः संस्कृतभाषायामेव विधेया :

15+15+20=50

- (a) नैनं छिन्दन्ति शस्त्राणि नैनं दहति पावकः ।  
न चैनं क्लेदयन्त्यापो न शोषयति मारुतः ॥ 15
- (b) उपवासकृशां दीनां निःश्वसन्तीं पुनः पुनः ।  
ददर्श शुक्लपक्षादौ चन्द्ररेखामिवामलाम् ॥ 15
- (c) यस्मिन् सर्वाणि भूतान्यात्मैवाभूद्विजानतः ।  
तत्र को मोहः कः शोकः एकत्वमनुपश्यतः ॥ 20

Q7. अधोलिखितानामाशयः ससंदर्भं प्रतिपादनीयः :

15+15+20=50

- (a) जातं वंशे भुवनविदिते पुष्करावर्तकानां  
जानामि त्वां प्रकृतिपुरुषं कामरूपं मघोनः ।  
तेनार्थित्वं त्वयि विधिवशाद् दूरबन्धुर्गतोऽहं  
याज्वा मोघा वरमधिगुणे नाधमे लब्धकामा ॥ 15

- (b) बोद्धारो मत्सरग्रस्ताः प्रभवः स्मयदूषिताः ।  
अबोधोपहताश्चान्ये जीर्णमङ्गे सुभाषितम् ॥ 15
- (c) आत्मविडम्बनाञ्चानुजीविना जनेन क्रियमाणामभिनन्दन्ति, मनसा  
देवताधारोपणप्रतारणासम्भूतसम्भावनोपहताश्चान्तः प्रविष्टापरभुजद्वयमिवात्मबाहुयुगलं  
सम्भावयन्ति । 20

**Q8. अधोलिखितानां पद्यानां प्रसङ्गनिर्देशपूर्वकं व्याख्या कार्या :**

**15+15+20=50**

- (a) कः कं शक्तो रक्षितुं मृत्युकाले  
रज्जुच्छेदे के घटं धारयन्ति ?  
इत्थं लोकस्तुल्यधमी वनानां  
काले काले छिद्यते रुह्यते च ॥ 15
- (b) अर्थो हि कन्या परकीय एव ।  
तामद्य संप्रेष्य परिग्रहीतुः ।  
जातो ममायं विशदः प्रकामं  
प्रत्यर्पितन्यास इवान्तरात्मा ॥ 15
- (c) शैशवात् प्रभृति पोषितां प्रियां  
सौहृदादपृथगाश्रयामिमाम् ।  
छद्मना परिददामि मृत्यवे  
सौनिके गृहशकुन्तिकामिव ॥ 20